अग्निरक्षण न० अग्निः रक्ष्यतेऽनेनात्र वा रक्ष–ल्युट्। राक्षसादिभ्योऽग्निरक्षाकारके मन्त्रभेदे, अग्निहोत्रे, अग्निहोत्रगृहे च। भावे ल्युट्। अग्न्याधाने।

अग्निरजस् पु० अग्निरिव रज्यते दीप्यते रन्ज् असुन् नलोपः। रक्तवर्णे इन्द्रगोपनामककीटे। ६त०। अग्निवीर्य्ये, स्वर्णे च न०।

अग्निरहस्य त्रि० अग्नेः रहस्यं तदुपासनाद्यङ्गजातमत्र। अनलोपसनाबोधके शास्त्रे अग्निकल्पे।

अग्निरुहा स्त्री अग्निरिव रोहति रुह–क। मांसादन्यां तदङ्कुरस्य वह्नितुल्यवर्णतयोत्पन्नत्वात् तथात्वमस्याः।

अग्निरूप त्रि० अग्नेरिव रूपं वर्णोऽस्य, अग्निरिव रूप्यतेऽसौ रूप-कर्म्मणि अच् वा। वह्नितुल्यवर्णे अग्निसदृशमान्ये च ६त०। अग्नेर्वर्णे अग्निशब्दोक्ते वह्नेर्ध्येयरूपे च न०।

अग्निरेतस् न० ६त०। अग्निशुक्रे, तज्जातत्वात् सुवर्णे च तत्कथा च प्रस्कन्नरुद्रशुक्रस्य अग्निसंक्रान्तस्याग्निना देवता प्रार्थनया गङ्गयामाहितस्य तया च वोढुमसमर्थया "समुत्समर्ज्ज तं गर्भं मेरौ गिरिवरे तदेत्यनेन" मेरौ पातने कृते तस्य तेजसैव मेरुस्थं सर्व्वं वस्तु सुवर्णीकृतं यथोक्तमानुशासनिके प० भा०। "तेजसा तस्य गर्भस्य भास्करस्येव रश्मिभिः यद्द्रव्यं परिसंसृष्टं पृथिव्यां पर्व्वतेषु च। तत् सर्व्वं काञ्चनीभूतं समन्तात् प्रत्यदृश्यत" इति। अन्ते च "तस्मात् सुवर्णं माङ्गल्यं रत्नानामुत्तमोत्तमम्। सहजं कार्त्तिकेयस्य वह्नेस्तेजः परं मतमिति" ८६ अध्याये।

अग्निलोक पु० ६त०। अग्न्यधिष्ठिते मेरुशृङ्गाधःस्थे भुवनभेदे। स च। 'सद्रत्नकाञ्चनमयं शिखरत्रयं च मेरोर्मुरारिकपुरारिपुराणि तेषु। तेषामधःशतमखज्वलनान्तकानां रक्षोऽम्बुपानिलशशीशपुराणि चाष्टौ" इति सि०शि०गोलाध्याये दर्शितः। अयमेव पक्षः युक्तियुक्तः। पुराणे तु अन्तरीक्षएव तस्य स्थितिरुक्ता। काशीखण्डे, विमानयानेन गच्छता शिवशर्म्मणा पृष्टाभ्यां विष्णुदूताभ्यां सूर्य्यलोकादूर्द्ध्वं शक्रपुरीवर्णनोत्तरं तद्दक्षिणस्याम् अग्निलोको वर्णितः यथा

"एतस्या दक्षिणे भागे येयं पूर्दृश्यते शुभा। इमामर्चिष्मतीं पश्य वीतिहोत्रपुरीं शुभाम्। जातवेदसि ये भक्तास्ते वसन्त्यत्र सुव्रताः। अग्निप्रवेशं कुर्य्युर्ये दृढसत्वा जितेन्द्रियाः। स्त्रियो वा सत्वसम्पन्नास्ते सर्व्वत्राग्नितेजसः। अग्निहोत्ररताविप्रास्तथाग्निब्रह्मचारिणः। पञ्चाग्निव्रतिनो ये वै तेऽग्निलोकेऽग्नितेजसः। शीते शीतापनुत्त्यै यस्त्विध्मभारान् प्रयच्छति। कुर्य्यादग्नीष्टिकां वापि स वसेदग्निसन्निधौ। अनाथस्याग्निसंस्कारं यः कुर्य्याद्वा दयान्वितः। अशक्तः प्रेरयेदन्यान् सोऽग्निलोके महीयते। जठराग्निविवृद्ध्यै योदद्यादाग्नेयमौषधम्। मन्दाग्नये स पुण्यात्मा वह्निलोके वसेच्चिरम्। यज्ञोपस्करवस्तूनि यज्ञार्थं द्रविणन्तु वा। यथाशक्ति प्रदद्याद्यो ह्यर्च्चिष्मत्यां वसेत् स वै। अग्निरेको द्विजातीनां निःश्रेयसकरः परः। गुरुर्देवो व्रतं तीर्थं सर्व्वमग्नेर्विनिश्चितम्। अपावनानि सर्व्वाणि वह्निसंसर्गतः क्वचित्। पावनानि भवन्त्येव तस्मात् स पावकः स्मृतः। अपि वेदं विदित्वा यस्त्यक्त्वा वै जातवेदसम्। अन्यत्र बध्नाति रतिं ब्राह्मणो न स वेदवित्। अन्तरात्मा ह्ययं साक्षान्निश्चितो ह्याशुशुक्षणिः। मांसग्रासान् पचेत् कुक्षौ स्त्रीणां नो मांसपेशिकाम्। तैजसी शाम्भवी मूर्त्तिः प्रत्यक्षा दहनात्मिका। कर्त्री हन्त्री पालयत्री विनैनां किं विलोक्यते। चित्रभानुरयं साक्षान्नेत्रं त्रिभुवनेशितुः। अन्धन्तमोमये लोके विनैनङ्कः प्रकाशकः। धूपप्रदीपनैवेद्यपयोदधिघृतैक्षवम्। एतद्भुक्तं निषेवन्ते सर्व्वे दिवि दिवौकसः" इति।

अग्निवत् त्रि० अग्निरस्त्यस्य अग्नि+मतुप् वेदे मस्य वः। साग्निके विप्रे, "यपुर्ययस्तु चरुरग्निवाँ इव" इति वेदः। तुल्यार्थे वति। अग्नितुल्यक्रियायादौ अव्य०।

अग्निवधू स्त्री ६त०। स्वाहायाम् दक्षकन्यायाम्। अग्नायीशब्दे विवरणं द्रष्टव्यम्।

अग्निवर्चस् त्रि० अग्नेर्वर्च इव वर्चो दीप्तिरस्य। अग्नितुल्यदीप्तिमति, "स्यन्दनेनाग्निवर्चसा" इति भार०। ६त०। अग्नितेजसि न०।

अग्निवर्द्धक त्रि० अग्नेर्जठरानलस्य वर्द्धकः वृध+णिच्–ण्वुल्। जठराग्न्युद्दीपके औषधभेदे, पथ्याहारे च।

अग्निवर्ण त्रि० अग्नेर्वर्ण इव वर्णो रूपं यस्य। अग्नितुल्यवर्णे, "ब्राह्मणस्तु सुरां पीत्वा अग्निवर्णां सुरां पिबेदिति" स्मृतिः। सूर्य्यवंश्ये नृपतिभेदे पु० तत्कथा रघौ १९स०। ६त०। अग्नेः रूपे पु०। [अग्निप्रिये त्रि०।

अग्निवल्लभ पु० अग्नेर्वल्लभः सुखेन दाह्यत्वात्। सालवृक्षे।

अग्निवासस न० अग्निरिव शुद्धं वासो वस्त्रम्। अग्नितुल्यशुद्धे वस्त्रे। ६ब०। तादृग्वस्त्रवति त्रि०।

अग्निवाह पु० अग्निं वाहयति गमयति अनुप्रापयति वा वाहेः अण्। छागे, धूमे च। वह्निवाहकमात्रे त्रि०।